

פרק 16 [?] דיקטטורה במסווה: מבנה הכוח של איראן

<http://media.blubrry.com/greatgame/feedlydd.files.wordpress.com/2017/10/d793d799d7a7d798d798d795d7a8d794-d791d79ed7a1d795d795d794-d79ed791d7a0d794-d794d79bd795d797-d791d790d799d7a8d790d79f.mp3>

להורדת הפרק [?] [קישור](#).

גם ב-itunes - [קישור](#).

הפרק היום היה אמור להיות על המלחמה בסוריה ולאן אני חוזה שתתקדם. אבל מפעם לפעם קורה שלא אני כותב את הפרק, אלא הפרק כותב את עצמו. בפרק היום לא נדבר על סוריה, אלא על השחקנית הכי חשובה במזרח התיכון [?] איראן. ונדבר לא על היכולות הצבאיות שלה, או קמפיין הטרור שלה, אלא על משהו הרבה יותר מהותי [?] על העובדה שאין איראן אחת, אלא שתיים. בואו נתחיל.

אני רוצה לפתוח ולהגיד שאתם כקוראים ומאזינים תמיד מוזמנים להציע הצעות ולהעיר הערות. והצעה של אחד מהקוראים עומדת מול עיני בכתובת הפרק הזה. טל דין המליץ לי להכניס קצת רקע אישי על תהליך הלמידה לקראת הפרק ואיך הוא השפיע עליי. אז בעקבות המלצתו, אני רוצה להתחיל בסיפור המקרה של איך הגעתי לדבר על הדואליות האיראנית.

הכול התחיל כשרציתי לנסות ולחזות את המהלך הבא של איראן בסוריה. בשביל לחזות את ההתנהגות של המדינה, אני בדרך כלל פונה להסתכל בבעיות ובצרכים שלה. אז פניתי לברר מה הן הבעיות האקוטיות של הרפובליקה האיסלאמית והאם יש קשר ביניהן לבין מדיניות הממשל בטהרן. וכאן נתקלתי בתעלומה [?] אין שום קשר בין הבעיה הכי חמורה של איראן ובין מדיניות הממשלה שלה.

איראן מתייבשת

הבעיה שגיליתי היא משבר המים המתקרב ובא של איראן. מים הם מצרך נדיר בכל מקום, גם באיראן. כבר היום [500 ערים באיראן](#) מתמודדות עם מחסור במי שתייה בתקופת הקיץ. [ב-2013 התבטא בכיר איראני](#) שהאיום הגדול ביותר על עצם קיום המדינה הוא משבר המים. [דו"ח של האו"ם מ-2016](#) מזהיר שתוך 20 שנה אזורים נרחבים במדינה עתידים להיות לא ראויים למחייה. מיליונים באיראן עלולים למצוא עצמם ללא בית ולנדוד לאזורים אחרים.

והבעיה אינה תוצאה של איזו חריגה בצריכת המים או בנפילה במשקעים. היא תוצר של שתי

תופעות ארוכות טווח: [הזנחה](#) ובצורת. להזנחה כמה היבטים. ראשית, מאז 1980 האוכלוסיה במדינה הכפילה את עצמה, ללא מאמץ מצד הרשויות למצוא מקורות מים נוספים. כלומר, יותר אנשים על אותה כמות של משאבי מים. שנית, [מאז שנות ה-90](#) הממשלה מסבסדת מוצרים רבים, ביניהם דלק, חשמל ומים. הסבסוד הוא הסיבה שבמדינה שרובה מדברית, [צריכת המים לנפש בשנה דומה לזו בארה"ב, אסטוניה או אקוואדור](#). ושלישית, רוב הצריכה אפילו לא פרטית [90% מצריכת המים היא לטובת החקלאות](#), המציגה יעילות שימוש במים של בין 30% ל-35%, הרבה פחות מהממוצע העולמי העומד על 75%.

בהיבט הבצורת, [המזרח התיכון כולו חווה בצורת חמורה מאז 1998](#). כמעט כל מדינה סביבנו נמצאת במשבר מים. לירדן אין מספיק מים לאוכלוסייה שלה, [והמשבר רק החמיר](#) עם הפליטים הסורים והעיראקים שהגיעו אליה. למצרים, הארץ שאבותינו ירדו אליה בתקופת בצורת, [לא יהיו מי שתייה ב-2025](#). סוריה היא בכלל דוגמה מדהימה למה בצורת יכולה לעשות למדינה: [ב-2006 בצורת חריפה בסוריה](#) ייבשה אדמות חקלאיות בצפון המדינה. חקלאים נאלצו לעזוב את בתיהם ולהגר לערים, בתקווה למצוא פרנסה. רובם הפכו מובטלים והממשל הסורי, במקום לתמוך בהתאגדויות מקומיות של חקלאים, ניסה לחסל אותם. החקלאים איבדו לא רק עבודה, אלא גם מערכות תמיכה חברתיות [מה שרק הגדיל את חוסר הנחת מהשלטון. כשמחירי המזון קפצו ב-2011](#), החקלאים המובטלים והזועמים יצאו לרחובות להפגין. את המשך הסיפור כולנו מכירים: אסד חשב למעוך את המפגינים בכוח הזרוע, חלקים בצבא שלו מרדו בו, מליציות זרות חדרו למדינה ותוך פחות מ-5 שנים סוריה התפרקה. המדינה היחידה באזור שלא סובלת ממשבר מים קיומי היא אנחנו. הודות למפעלי התפלה, מחזור מים ושימוש מושכל בהם, אנחנו נהנים מרמת חיים מערבית באזור מתייבש. הנה עוד משהו להודות עליו כשקמים בבוקר.

נחזור לענייננו: איראן עומדת להתייבש. לא אולי להתייבש, לא מתישהו להתייבש, לא מעט להתייבש [עד 2030 איראן תהיה ברובה מדבר שלא יהיה ראוי לבני אדם](#). עם התובנה הזו, הדבר הרציונאלי להניח הוא שהממשל בטהרן פועל במלוא המרץ להתמודד עם המשבר המתקרב. במקום לנהל מלחמה בסוריה, הייתי מצפה שהיא תשקיע את משאביה בעצמה. אלא מה? [טהרן קיצצה בשני שלישי את ההוצאה הכספית על תשתיות](#), בעודה ממשיכה [להזרים מיליארדים של דולרים למלחמה בסוריה](#). איך זה הגיוני?

"רפובליקה" מוסלמית

כשמשהו "לא עושה שכל", זה אומר שיש הנחה סמויה שהיא לא נכונה. ההנחה הסמויה שלי הייתה שאיראן היא מדינה אחת ולא שתיים. זו הנחה שנשמעת לרובנו מאוד טריוויאלית: איך מדינה יכולה בכלל להיות שתיים? אבל זה מפני שאנחנו רגילים למבני שלטון סטנדרטים שבו יש ריבון אחד שהוא מקור השלטון. בדמוקרטיה זה העם, המצביע לרשות המחוקקת ולפעמים גם למבצעת. בדיקטטורה זה הדיקטטור, השולט בכל הרשויות. אבל רוחאללה ח'ומייני, האבא של הרפובליקה האסלאמית, הקים מערכת גאונית בה הריבון הוא לכאורה העם, בעוד שבאמת זה המנהיג העליון. המנהיג העליון יכול לשקוד על מטרות אידיאולוגיות, במנותק מרצון העם. ואם

בכל זאת העם ינסה להתקומם, למנהיג העליון יש כוח צבאי ייעודי להגן עליו [?] משמרות המהפכה. כך יוצא שאין קשר בין המדיניות של השלטון האיראני ובין הבעיות איתן הוא מתמודד.

לפני שאעמיק במשמעויות של התובנה הזו, אני רוצה להסביר איך בדיוק עובדת מערכת השלטון האיראנית. במבט ראשון נראה שהעם הוא הריבון [?] הוא מצביע ובוחר מועמדים לשלושה מוסדות בשלטון האיראני: הפרלמנט, הנשיאות ומועצת המומחים. פרלמנט [?] אנחנו מכירים, נשיאות [?] גם. מה היא מועצת המומחים? מועצת המומחים היא מועצה של 86 חכמי דת הבוחרים את המנהיג העליון. תיאורטית, הם הגוף המפקח על המנהיג העליון והם גם יכולים להדיח אותו. מעשית הם חותמת הגומי שלו. עוד רגע נגיע למה.

העם מצביע לנשיאות, לפרלמנט ולמועצת המומחים. מועצת המומחים בוחרת את המנהיג העליון, מינוי לכל החיים. מה המנהיג העליון עושה? המנהיג העליון הוא ראש הכוחות המזוינים וראש המועצה לביטחון לאומי של איראן. כלומר הוא מחליט בנושאים כמו תוכנית הגרעין, תוכנית הטילים הבליסטיים או המערכה בסוריה. הוא ולא הנשיא, הוא ולא הפרלמנט. המנהיג העליון גם ממנה את ראשי ערוצי הטלוויזיה והרדיו, את ראש הרשות השופטת ו-6 חברים מתוך 12 במועצת השומרים. וכאן אנחנו מגיעים לגאונות האמתית של המערכת.

מועצת השומרים מורכבת מ-12 חברים, 6 חכמי דת שממנה המנהיג העליון ו-6 עורכי דין עליהם ממליץ ראש הרשות השופטת. מועצת השומרים הופכת את כל הדמוקרטיה האיראנית לריקה מתוכן: המועצה מאשרת את רשימת המתמודדים לנשיאות, לפרלמנט ולמועצת המומחים ויש לה זכות ווטו על כל חוק שהפרלמנט יחוקק. מה שגאוני הוא שבפועל מועצת השומרים היא מינוי של איש אחד [?] המנהיג העליון. איך? הוא ממנה ישירות חצי מהמועצה ומאשר את החצי השני. הוא זה שמחליט אם לקבל את ההמלצות של ראש הרשות השופטת [?] שהוא בעצמו מינוי של המנהיג העליון! המנהיג העליון שולט ברשות השופטת, המחוקקת והמבצעת ובוחר את חברי הגוף [?] מועצת המומחים [?] שאמורה לפקח עליו. אם הוא היה עושה זאת ישירות [?] ללא מועצות [?] היה ברור שאיראן אינה רפובליקה, אלא דיקטטורה. אך תחפושת הבחירות מאפשרת לה ולאחרים להציג אותה כדמוקרטיה [?] ולהטעות אותנו לחשוב עליה כמדינה נורמאלית.

המנהיג והמשמרות

אז איראן איננה דמוקרטיה. הבעיות הקיומיות אך "אפורות" של משבר מים או כלכלה מפגרת אינן מעניינות את המנהיג העליון הנוכחי אייתוללה עלי ח'אמנאי. את הסיבות למדיניות האיראנית לא נמצא בדאגות העם. אז איפה כן?

הפיתוי הוא לחשוב על איראן כדיקטטורה ולהתמקד באישיות ובאמונות של הדיקטטור [?] ח'אמנאי [?] כמקור לפעולות מדיניות. הבעיה, שוב, שאיראן לא כל כך פשוטה. כי ח'אמנאי לא יושב לבד על כס השלטון. קיימת דינמיקה של כוח בינו ובין הכוח הצבאי שלו [?] משמרות המהפכה.

[כוחות משמר המהפכה האסלאמית](#) הוקמו ב-1979 בשביל להגן על המהפכה האסלאמית מבית ומחוץ. אייתוללה ח'ומייני למד מההפיכות הצבאיות בטורקיה, מצרים ואיראן שאם הוא רוצה לבצר את שלטונו, הוא חייב כוח מאזן לצבא הרגיל. כוחות משמר המהפכה [§](#) או משמרות המהפכה בקיצור [§](#) הם כוח צבאי מקביל לצבא איראן המונה בסביבת 150 אלף איש וכולל כוחות קרקע, אוויר וים. הם גם מנהלים את תוכנית הטילים של איראן וחלקים מתוכנית הגרעין שלה.

בנוסף לכוחות סדירים, למשמרות יש גם שתי זרועות סמי-צבאיות, האחראיות ללחימה לא סדירה וטרור. הראשונה היא מליצית הבסיג' הפועלת בפנים המדינה ומונה כמיליון מתנדבים. היא עוזרת לשלטון באכיפת הסדר ובחיסול מתנגדי משטר, כמו [בהפגנות ב-2009](#). השנייה הוא [כוח קודס](#), יחידת עלית האחראית לרוב פעילות הטרור של איראן מחוץ למדינה. כוח קודס היה אחראי להקמת חיזבאללה בשנות ה-80' והוא כיום הגוף המרכזי שמנהל את הלחימה מטעם האיראנים בסוריה. אגב, אם תהיתם [§](#) כן, הכוונה ב"קודס" לירושלים. רשמית מטרת הארגון לשחרר את ירושלים. על הדרך הם עזרו בהקמת מליציות וארגוני טרור במזרח התיכון וביצוע פיגועים נגד מטרות ישראליות ויהודיות. הכוח נחשב ל"זרוע הארוכה" של איראן והוא מאוד יעיל במה שהוא עושה.

נחזור לענייננו [§](#) משמרות המהפכה הם הכוח הצבאי של המנהיג העליון. בלעדיהם הוא חשוף להפיכה, אם מצד העם באיראן ואם מצד הצבא הרגיל. אולם משמרות המהפכה אינם רק גוף צבאי, המקבל את הפקודות שלו מגבוה ומבצע. עם השנים הם הפכו לגוף כלכלי משמעותי, השולט בתעשיות אסטרטגיות במדינה ויותר מכך. הודות להפרטה המאסיבית שהתחילה ב-2005, משמרות המהפכה שולטים היום ב-[שליש מהתמ"ג של איראן](#). [הם שולטים במפעלי מכוניות, חברות בניין ותשתית, בנקים ועוד](#). הרווח העצום מהעסקים הללו חוזר למשמרות המהפכה, שמשמשים בו למימון טרור, לקניית כוח פוליטי ולרפד את הכיסים של הבכירים בארגון. המשמעות היא שלמשמרות המהפכה יש אינטרסים כלכליים ופוליטיים, המשתלבים ביחד עם אידיאולוגיה קיצונית של הפצת המהפכה האסלאמית. הם מתנגדים לרפורמות בכלכלה האיראנית, היכולות לפגוע ברווחים שלהם מהשוק השחור ומעודדים מצב מתמיד של מתיחות ומלחמה בשביל להצדיק הזרמת עוד תקציבים וכוח אליהם. המנהיג העליון חייב להקשיב לרצונותיהם, אם הוא לא רוצה למצוא עצמו מודח. וזו הסיבה מדוע איראן ממשיכה בהרפתקה האימפריאלית שלה, למרות המשברים מבית. כי מוקדי הכוח שלה הם מנהיג דתי המחויב למהפכה האסלאמית וגוף צבאי שבו מעורבים אינטרסנטיות כלכלית ביחד עם קנאות אידיאולוגית. אלו ממש לא האנשים שיתעניינו בהקמת מתקני התפלה או שיפור החקלאות. הם גם למרבה האירוניה רואים בנו אויב, המדינה המובילה בעולם בטכנולוגית מים.

המהלך הבא

התחלנו בהבנת הדיסוננס בין הבעיות של איראן והמדיניות שלה. המשכנו בהבנת מבנה הכוח בה, בהכרת הדיקטטורה שמתחפשת לדמוקרטיה ובצמד ששולט בכל העסק [§](#) המנהיג העליון

ומשמרות המהפכה. משמרות המהפכה עצמם אינם גוף קוהרנטי בעל רצון אחד, אלא הוא מכיל אינטרסנטים כלכלים ביחד עם פאנטים לאומנים. קאסם סולימאני, ראש כוח קודס הנוכחי, הוא דוגמה לסוג האחרון.

מכאן שאם איראן מנוהלת ע"י גוף לא קוהרנטי, הרי שמדיניות החוץ שלה היא פחות מתוכננת ממה שנראה במבט ראשון ואינה מובלת ע"י תכנון קר כי אם ע"י אופורטוניזם. כפי [שאמר דיפלומט מערבי באוזניי כתב הניו-יורקר](#) בנוגע לרשת הטרור של איראן: "לאף אחד בטהרן לא הייתה תוכנית-על להקמת ציר ההתנגדות, אך הזדמנויות הציגו את עצמן". איראן ניצלה הזדמנות בשנות ה-80' בלבנון עם הקמת חיזבאללה והיא עשתה דברים דומים בתימן, עיראק וסוריה. ניצול ההזדמנויות הביא אותה לרמת הגולן ולבנון. ככל שאחיזתה תגדל בסוריה, היא תמשיך ותחזק את חיזבאללה ככוח מאזן לצה"ל ותחפש נקודות תורפה נוספות לפגוע בנו. ניסיון להכיל אותה, או אפילו להגיע למעין "מלחמה קרה" לא יעבוד. היא מובלת על-ידי גופים דינאמיים, החייבים כל הזמן להיות בתנועה. הברירה היחידה שיש לנו היא להכות באופן משמעותי בנוכחות שלה בסוריה ובלבנון. [ולפי המהלכים האחרונים של נתניהו](#), אנחנו כנראה בדרך לשם.

תודה על ההקשבה.